09/02/2025

Πνευματικά μηνύματα του Τριωδίου

/ Ορθόδοξες Προβολές

Το στάδιον των αρετών ηνέωκται (Πνευματικά μηνύματα του Τριωδίου)

- **Γράφει ο Λάμπρος Σκόντζος, Θεολόγος**

Αποστολή της αγίας μας Εκκλησίας είναι να προσκαλεί κάθε άνθρωπο στη σωτηρία, παρέχοντας όλα εκείνα τα εφόδια, τα στοιχεία και τους τρόπους, που είναι απαραίτητα για την πραγματοποίησή της. Αυτή ως στοργική

μητέρα προσφέρει άπειρες ευκαιρίες στα παιδιά της, προκειμένου να τα φέρει κοντά της και να τα σώσει. Ποια άλλωστε φυσική μητέρα δε θα έκανε τα πάντα προκειμένου να γλυτώσει τα παιδιά της από βέβαιο κίνδυνο και αφανισμό; Ο ενιαύσιος εορτολογικός κύκλος της Εκκλησίας μας είναι ένας πολύ καλός τρόπος να εισάγει τους πιστούς στο κλίμα της λυτρωτικής της διαδικασίας ώστε να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της εν Χριστώ απολυτρώσεως.

Μια πολύ καλή τέτοια ευκαιρία, ίσως η καλλίτερη, είναι η κατανυκτική περίοδος του Τριωδίου, η οποία προσφέρει πλουσιότατο πεδίο πνευματικής δράσεως σε όσους έχουν τη διάθεση να νοιώσουν το απύθμενο βάθος του θείου ελέους και να αισθανθούν το άμετρο μεγαλείο της θείας κοινωνίας με την ανθρώπινη σχετικότητα και μηδαμινότητα. Είναι μια μοναδική πρόσκληση σε όσους θέλουν να συμμετάσχουν στην αγωνιστική διαδικασία αυτής της ιερής χρονικής περιόδου και να λάβουν τα πνευματικά έπαθλα ως επιβράβευση για την όποια προσπάθειά τους. Άλλωστε, σύμφωνα με τον άγιο Ισαάκ τον Σύρο, **«η άσκηση είναι η μητέρα του αγιασμού»** (Λόγος ΙΣΤ΄).

Η ιερή περίοδος του Τριωδίου αποτελεί το προπαρασκευαστικό χρονικό διάστημα πριν το Πάσχα, για την οντολογική προετοιμασία ημών των πιστών για την ύπατη και λαμπρότατη εορτή της Εκκλησίας μας. Για την ψυχοσωματική μας κάθαρση από όλους εκείνους τους ρίπους, που μολύνουν την ύπαρξή μας και μας καθιστούν οντότητες νοσηρές, έκπτωτες από την αυθεντικότητά μας. Η μετοχή μας στη φωτοφόρο πανήγυρη των πανηγύρεων απαιτεί προσωπική ανακαίνιση, ειδάλλως το ανέσπερο αναστάσιμο φως θα καταδείξει την ψυχική μας ρυπαρότητα και δε θα δυνηθούμε να γίνουμε κοινωνοί του Αναστάντος Λυτρωτή μας και θα μας αφήσουν ανέγγιχτους οι άρρητες δωρεές της Αναστάσεως. Είναι ανάγκη, όπως μας παροτρύνει ο απόστολος Παύλος, να **«μορφωθεί ο Χριστός»** στην ύπαρξή μας (Γαλ.4,19).

Η μακρά περίοδος του Τριωδίου είναι για τη ζωή της Εκκλησία μας, και ιδιαίτερα για την ορθόδοξη παράδοσή μας, το νοητό στάδιο πνευματικού αγώνα. Οι άγιοι Πατέρες πήραν παραστατικές εικόνες από την θύραθεν πραγματικότητα για να εκφράσουν εκκλησιαστικούς όρους. Μια από αυτές είναι η εικόνα του σταδίου, ένας τόπος προσφιλής στους αρχαίους, με έντονα παραβολικά και διδακτικά στοιχεία. Όπως στα αθλητικά κοσμικά στάδια δεν παίρνουν μέρος όλοι οι άνθρωποι, παρά μόνο οι αθλητές, έτσι και στο νοητό στάδιο αγώνα του Τριωδίου παίρνουν μέρος μόνο οι αθλητές του Χριστού, όλοι εκείνοι που βρίσκονται αέναα σε εγρήγορση και αγωνιστικότητα και εισέρχονται στην αγία αυτή περίοδο να ξεπεράσουν τον αδύναμο πτωτικό εαυτό τους. Αντίθετα υπάρχουν έξω από το

πνευματικό στάδιο πλήθος ανθρώπων οι οποίοι παίζουν το ρόλο των θεατών. Αυτοί ποτέ δε θα νοιώσουν τη χαρά της προκρίσεως και τις τιμές της νίκης

Ο πνευματικός αγώνας δεν είναι αγώνας χωρίς κανόνες και μεθοδολογία, όπως ακριβώς και οι αγώνες στα κοσμικά στάδια. Πνευματικός αγώνας χωρίς αρχές, κανόνες και συγκεκριμένες μεθοδολογίες είναι ανώφελος, ίσως και επιζήμιος. Οι άγιοι Πατέρες δημιούργησαν στο διάβα των αιώνων προϋποθέσεις γόνιμου πνευματικού αγώνα. Η αρχή είναι ήπια. Έτσι το χρονικό διάστημα από την Κυριακή του Τελώνου και του Φαρισαίου έως την Κυριακή της Τυρινής ονομάζεται προπαρασκευαστική περίοδος του Τριωδίου, διότι έχει χαρακτήρα εισαγωγικό. Τα γεγονότα, οι εορτές και οι λειτουργικές ακολουθίες είναι τέλεια συνδυασμένες ώστε να αποτελούν για τον αγωνιζόμενο πιστό τον πολύτιμο κανονισμό και σύμβουλο ώστε ο πνευματικός του αγώνας να είναι καρποφόρος.

Η ανάγνωση της ομώνυμης ευαγγελικής περικοπής την Κυριακή του Τελώνου και Φαρισαίου (Λουκ.18,10-14), διδάσκει την αποφυγή του ψυχοκτόνου πάθους της υπερηφάνειας και την άσκηση της αρετής της ταπείνωσης. διότι κατά τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή: **«αρχή πάντων των παθών είναι η φιλαυτία, τέλος δε η υπερηφανία»** (Περί αγάπης Κεφάλαια Εκατοντάς Τρίτη, νζ΄). Αυτό έχει μεγάλη σημασία, διότι ο άνθρωπος πρέπει να ξεκινήσει από αυτό το σημείο του πνευματικού του αγώνα. Αν δεν αποβάλει την υπερηφάνεια δεν θα μπορέσει ποτέ να τελεσφορήσει ο αγώνας του, όσο μεγάλος και αν είναι.

Αφού ο πιστός αισθανθεί την ανάγκη της ταπεινότητας, το επόμενο στάδιο είναι να μάθει για την άμετρη αγάπη του Θεού. Έτσι την επόμενη Κυριακή διαβάζεται στους ναούς η περικοπή του ασώτου υιού (Λουκ.15,11-33). Η αίσθηση της άμετρης θείας αγάπης προϋποθέτει την προσωπική ταπείνωση μπροστά στο θείο μεγαλείο.

Μετά από αυτό πρέπει να συνειδητοποιήσει ο πιστός ότι ο Θεός δεν μόνο πολυέλαιος, αλλά και δίκαιος. Έτσι η Κυριακή των Απόκρεω είναι αφιερωμένη στη Μεγάλη Κρίση και γι’ αυτό διαβάζεται μάλιστα η ευαγγελική περικοπή της φοβερής Δευτέρας Παρουσίας του Κυρίου (Ματθ.25,31-46), για να καταλάβει ο πιστός πως η θύρα του Παραδείσου θα ανοίξει μόνο για εκείνους που λαχταρούν τη σωτηρία και έχουν τη διάθεση να αγωνιστούν γι’ αυτή.

Η επόμενη Κυριακή της Τυρινής είναι αφιερωμένη στην ενθύμηση του φοβερού γεγονότος της εκδιώξεως των πρωτοπλάστων από τον παράδεισο της τρυφής. Διαβάζεται η ευαγγελική περικοπή που αναφέρεται στη νηστεία, στην προσευχή και στον τρόπο διαχείρισης των υλικών αγαθών (Ματθ.6,19-22). Η ψυχοσωματική νηστεία είναι η εθελούσια αποχή από ψυχοκτόνα πάθη και από βλαβερές για το σώμα τροφές. Η ψυχοσωματική κάθαρση για να είναι θεάρεστη και επωφελής για

τον ασκούμενο πιστό, είναι απαραίτητο να γίνεται με διακριτικότητα και χωρίς επιδειξιμανία. Η νηστεία είναι αυστηρά προσωπική υπόθεση και αφορά μόνο τον ίδιο. Το ίδιο και η προσωπική προσευχή. Η συσσώρευση πλούτου, πέρα από τις πραγματικές μας ανάγκες, είναι παράγων ανασταλτικός για την πνευματική μας προαγωγή. Η προσκόλληση στα υλικά αγαθά και η απολυτοποίησή τους μπορεί να μας στερήσει τη σωτηρία. Τα πάσης φύσεως αγαθά ανήκουν στο Θεό και ως εκ τούτου εμείς είμαστε απλοί διαχειριστές αυτών. Τα περισσεύματα ανήκουν στους συνανθρώπους. Ο πρώτος παράδεισος χάθηκε εξ' αιτίας της κακής χρήσης των υλικών αγαθών, ο δεύτερος παράδεισος μπορεί να ανακτηθεί με την καλή χρήση αυτών!

Εισερχόμενοι στην Αγία και Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ξεκινάει πιο έντονος ο αγώνας, με νηστεία, προσευχή, μελέτη των αγίων Γραφών, περισυλλογή και κυρίως μετοχή στη μυστηριακή και λειτουργική ζωή της Εκκλησίας μας. Δεν υπάρχουν περιθώρια χαλάρωσης του αγώνα και υποχωρήσεις μπροστά στα μύρια εμπόδια που εσκεμμένα μας βάζει στο δρόμο μας ο διάβολος. Κατά τον άγιο Μακάριο τον Αιγύπτιο: **«Μύρια τω αντικειμένω πεπραγμάτευται, της ελπίδος ημάς αποσπάν και της εις Χριστόν αγάπης μηχανωμένω»** (Εις τους Ν΄ Λόγους, ρμ΄) Ο αγωνιστής πιστός γνωρίζει πως η όποια ψυχική και σωματική κόπωση είναι παγίδα του πονηρού και πρέπει να παραθεωρηθεί. Η αγία μας Εκκλησία μας δείχνει το δρόμο και μας επικουρεί. Πρέπει να γνωρίζουμε πως **«Α υποφέροντες εν υπομονή πολλή,** τονίζει ο άγιος Συμεών ο νέος Θεολόγος, **μιμούμεθα του Χριστού τα παθήματα, δοξάζομεν δε δι' αυτών τον Πατέρα ημών και Θεόν, ως υιοί αυτού χάριτι και συγκληρονόμοι Χριστού»** (Κεφ. Πρακτικά και Θεολογικά, ρα΄). Αυτή είναι η ουσία της ορθοδόξου ασκήσεως.

Η Καθαρά Δευτέρα, ως η πρώτη ημέρα της Μεγάλης Τεσσαρακοστής έχει χαρακτήρα αυστηρότατης νηστείας, για να κατανοήσει ο πιστός ότι εισέρχεται στην Μεγάλη Τεσσαρακοστή. Η αποχή από ζωικές και λιπαρές τροφές είναι απαραίτητη στον πνευματικό αγώνα, διότι αυτές προξενούν στον ανθρώπινο οργανισμό υλόφρονα διάθεση και χαύνωση, παράγοντες λίαν επιζήμιους στην ψυχική καλλιέργεια. **«Καθαρθήναι ουν βουλήθητι δια πόνων»** παραγγέλλει ο όσιος Νικήτας Στηθάτος (Τρίτη Γνωστικών Κεφαλαίων Εκατοντάς, η΄).

Η πρώτη Κυριακή των Νηστειών είναι αφιερωμένη σε ένα πολύ σημαντικό γεγονός για την Εκκλησία μας. Εορτάζεται λαμπρά η αναστύλωση των Ιερών Εικόνων, η οποία σήμανε την οριστικοποίηση του Δόγματος και τον θρίαμβο της Ορθοδοξίας. Καλείται ο αγωνιζόμενος πιστός να κατανοήσει πως ο πνευματικός του αγώνας δεν είναι αυτονομημένος από την αλήθεια και τη ζωή της Εκκλησίας. Πως η αποκαλυμμένη αλήθεια, όπως τη διασώζει η Εκκλησία, είναι προϋπόθεση για τη

σωτηρία του.

Η δεύτερη Κυριακή των Νηστειών είναι αφιερωμένη σε μια μεγάλη πατερική μορφή της Εκκλησίας μας: τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, ο οποίος έζησε και έδρασε σε μια δύσκολη ιστορική περίοδο για την Εκκλησία μας. Ο άγιος Γρηγόριος συνδύασε δύο πράγματα: τον προσωπικό του αγώνα για κάθαρση και αγιότητα και τον εκκλησιαστικό του αγώνα για τη διάσωση της σώζουσας αλήθειας και παραδόσεως, από τους καινοτόμους δυτικούς λεγομένους **«βαρλαμιστές».** Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς προβάλλεται, την αγία αυτή περίοδο, ως πρότυπο αγωνιστή ασκητή και υπερασπιστή της γνήσιας αυτοσυνειδησίας της Εκκλησίας του Χριστού.

Η τρίτη Κυριακή των Νηστειών είναι αφιερωμένη στην προσκύνηση του Τιμίου Σταυρού και την άντληση δύναμης από αυτόν για τη συνέχιση του καλού αγώνα. Ο Τίμιος Σταυρός, ο **«της εγέρσεως Χριστού τας αυγάς φωτοβολών»,** είναι το κατ' εξοχήν σύμβολο του Χριστού, το οποίο αγιάζει τους πιστούς και ταυτόχρονα τους δείχνει το δρόμο του αγώνα και του μαρτυρίου, ως τη μόνη ατραπό της σωτηρίας τους. Ο θρίαμβος της αναστάσεως προϋποθέτει απαραίτητα τη σταύρωση.

Η τετάρτη Κυριακή των Νηστειών είναι αφιερωμένη σε μια άλλη μεγάλη ασκητική προσωπικότητα της Εκκλησίας μας, τον άγιο Ιωάννη το Συγγραφέα του περιφήμου βιβλίου **«Κλίμαξ»**, το οποίο αποτελεί για χίλια πεντακόσια περίπου χρόνια ως το σπουδαιότερο εγχειρίδιο και οδηγός πνευματικού αγώνα. Ο μεγάλος ασκητής με την καταπληκτική ψυχογνωστική τέχνη του ιεραρχεί κλιμακωτά την απόκτηση αρετών, οδηγώντας σταδιακά τον αγωνιζόμενο πιστό σε υψηλά πνευματικά δώματα. Ο νους μόνο **«διά του άρματος των θείων αρετών ανέρχεται προς αιθέριον ύψος».**

Η πέμπτη Κυριακή των Νηστειών είναι αφιερωμένη στο κατ' εξοχήν σύμβολο μετάνοιας, στην αγία Μαρία την Αιγυπτία, την πρώην διαβόητη πόρνη του λιμανιού της Αλεξάνδρειας, η οποία δια της ευλογημένης μετανοίας όχι μόνο ξεπέρασε το βόρβορο της αμαρτίας, αλλά αξιώθηκε να φτάσει σε ασύλληπτα ύψη αγιότητας. Η σεπτή και άγια μορφή της διδάσκει τον κάθε πιστό πως η μετάνοια είναι ο θεόσδοτος τρόπος να γίνει και ο πιο αμαρτωλός άνθρωπος άγιος και κατά χάριν Θεός!

Η Αγία μας Εκκλησία μας καλεί όλους μας να μπούμε στο νοητό στάδιο του Τριωδίου και να αγωνιστούμε. Δεν έχει σημασία αν θα πρωτεύσουμε ή όχι. Σημασία έχει ότι θα τρέξουμε τον τραχύ και δύσκολο δρόμο των αρετών, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα. Ας είναι έστω αυτό μόνο η αρχή. Η συμμετοχή μας όμως

προϋποθέτει την έκδυση του φορτικού και ρυπαρού κοσμικού μας χιτώνα. Πρέπει με άλλα λόγια να αποβάλλουμε την κοσμική μας βιωτή και νοοτροπία, διότι αυτές ποδηγετούν την πνευματική μας πορεία και αναστέλλουν κάθε διάθεση για αγώνα. Είναι ανάγκη να αποκολληθούμε από τον όζοντα βάλτο της αμαρτωλής ζωής και να βαδίσουμε το δρόμο της αρετής. Δεν είναι εύκολη αυτή η απόφαση, διότι οι αμαρτωλές μας έξεις έχουν αποκτήσει βαθιές ρίζες στον κοσμικό τρόπο ζωής, ο οποίος αντιστρατεύεται το θέλημα του Θεού και κατά συνέπεια το πραγματικό συμφέρον μας. Κατά τον άγιο Ισαάκ το Σύρο: **«ο κόσμος μοιάζει με πόρνη, η οποία δια του κάλλους της έλκει στον πόθο της και παγιδεύει όλους εκείνους που προσβλέπουν προς αυτή»** (Λόγος ΠΕ΄). Όμως με προσευχή και ατσαλένια θέληση μπορούμε να κάνουμε την πιο μεγάλη υπέρβαση και επανάσταση στη ζωή μας: Να χαράξουμε την νέα ουρανοδρόμο πορεία μας. Αυτή την ευκαιρία μας προσφέρει αυτή η ευλογημένη περίοδος του Τριωδίου. Ας την εκμεταλλευτούμε...

(Πηγή: pemptousia.gr)